

maakt ruimte voor onderwijs

MODULEHANDLEIDING FORMULEREN 1F

Inleiding	2
Doelgroep	2
Rubriekenoverzicht	3
De rubrieken toegelicht	5
Rubriek A: Woordkeus	5
Rubriek B: Gebruik van voornaamwoorden	5
Rubriek C: Gebruik van voorzetsels	6
Rubriek D: Zinsbouw gebiedend en compleet	6
Rubriek E: Persoonsvorm en zinsdeel	6
Rubriek F: Persoonsvorm en zinsdeel	6
Rubriek G: Congruentie	6
Rubriek H: Zinnen langer maken	6
Rubriek I: Zinnen afbakenen en veranderen	6
Rubriek J: Teksten indelen	7
Achtergrondinformatie	8

Inleiding

Numo is een online leermiddel waarmee leerlingen de basisvaardigheden van Nederlands, rekenen/wiskunde, Engels en Duits adaptief kunnen oefenen tot ze het beoogde niveau hebben bereikt.

Adaptief betekent dat het programma zich automatisch aanpast aan het oefengedrag van leerlingen. Is een leerling goed in een vaardigheid, dan gaat hij er met sprongen doorheen. Bij onderdelen waarmee hij moeite heeft, staat het programma langer stil. De leerling krijgt dan extra oefeningen en meer feedback.

Numo kan teruggrijpen op oefenstof van groep 6 van de basisschool. Een leerling die uitblinkt in een vaardigheid, kan doorgaan met oefenen tot 3F- of zelfs 4F-niveau. Dat is de grote kracht van adaptieve software!

Doordat leerlingen met Numo de basisvaardigheden eigen maken, heb jij als docent meer tijd voor andere, leuke dingen, zoals individuele begeleiding, thema-opdrachten, interactieve werkvormen, oefenen met schrijfvaardigheid, projecten rondom rekenen, debatteren en literatuur.

Doelgroep

Formulieren 1F is gemaakt voor leerlingen in de bovenbouw van de basisschool, voor de praktijkschool en de laagste klassen van het vmbo. Het is geschikt voor zowel autochtone als niet autochtone leerlingen. Vergeleken met het hogere niveau van Formulieren 2F is in dit programma minimaal gebruik gemaakt van de grammatica. In eerste instantie wordt vooral een beroep gedaan op de intuïtie van leerlingen. Zij voelen vaak goed aan welke zin goed loopt en welke niet. Met name voor het goed kunnen afstemmen van onderwerp en getal van de persoonsvorm (congruentie) moesten die twee grammaticale begrippen worden aangeleerd, maar waar 2F begint met die grammaticale basis komt de grammatica bij 1F pas later aan de orde. Verder zijn waar mogelijk de uitlegschermen vereenvoudigd en zijn er ook meer open hands-on-oefeningen opgenomen die het meest lijken op echt schrijven. U kunt de leerlingen op verschillende manieren met het programma laten werken. Formulieren 1F sluit aan bij elke lesmethode. Als basiskennis voor dit programma wordt verondersteld dat leerlingen ongeveer weten wat werkwoorden, zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden zijn.

Rubriekenoverzicht

Rubriek	Oefening	Omschrijving van de activiteit
Sprongtoetsen	1 Rubriek A t/m E 2 Rubriek F t/m J	Kies of typ het juiste antwoord. Kies of typ het juiste antwoord.
A Woordkeus	1 Dezelfde betekenis 2 Een bijzondere leerling 3 Topartiest 4 Deftig of minder deftig 5 Straattaal 6 Synoniem en situatie 7 Woordkeus	Kies een groen vak. En dan een blauw vak dat erbij hoort. Kies een woord uit de lijst dat op de open plaats in de tekst past. Vervang het tweede (zelfde) woord steeds door een passend synoniem. Is het een deftig woord of niet? Klik in de juiste rij. Vervang het jongerenwoord door een gewoon synoniem. Lees de vraag en kies het juiste antwoord. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
B Gebruik van voornaamwoorden	1 Verwijzen met voornaamwoorden 2 Voornaamwoord invullen 3 Betrapt 4 Aanwijswoord typen 5 Verliefd 6 Verwijzingen	Vervang in het verhaal de namen door voornaamwoorden. Typ het juiste voornaamwoord op de open plaats. Vervang alle hoofdletterwoorden door voornaamwoorden. Wat hoort op de open plaats? Typ deze, die, dit of dat. Welk voornaamwoord past op de open plaats. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
C Gebruik van voorzetsels	1 Waar wij wonen 2 Voorzetsels aanwijzen 3 Vast voorzetsel typen 4 Voorzetsel invullen 5 Voorzetsels gebruiken	Welk woord past op de open plaats? Wijs in de tekst alle voorzetsels aan. Typ het juiste voorzetsel op de open plaats. Typ het juiste voorzetsel op de open plaats. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
D Zinsbouw mededeling en vraag	1 Twee zinnen maken 2 Een bijzonder dier 3 Volgorde in mededelingen 4 Volgorde in vragen 5 Vraag of antwoord maken 6 Mededeling of vraag 7 Tekst indelen	Klik op het eerste woord van de tweede zin. Voeg hoofdletters en punten toe aan de zinnen in deze tekst. Wijs de woorden en woordgroepen in de juiste volgorde aan en maak een mededeling. Wijs de woorden en woordgroepen in de juiste volgorde aan en maak een vraagzin. Typ een bijpassend antwoord of een bijpassende vraag. In welke rij hoort deze zin? Lees de vraag en kies het goede antwoord.
E Zinsbouw gebiedend en compleet	1 Gebiedende zinnen maken 2 Recept schrijven 3 Gebiedend of niet 4 Compleet of niet 5 Synonieme zinnen 6 Drie soorten zinnen 7 Over drie soorten zinnen	Maak een gebiedende zin. Maak van elke zin een gebiedende zin. Is de zin een gebiedend of niet? Kies de goede rij. Is de zin compleet of niet? Kies de juiste rij. Lees de vraag en kies het goede antwoord. Je ziet een zin. Wat voor soort zin is dat? Kies of typ het juiste antwoord.
F Persoonsvorm en zinsdeel	1 Een ander begin 2 Bang voor de tandarts 3 Zinnen verdelen 4 De zin en de persoonsvorm 5 Snoep 6 Persoonsvorm en zinsdeel	Typ de tweede zin opnieuw. Begin met een ander woord. Verander sommige zinnen van de tekst door met een ander woord te beginnen. Verdeel de zin in zinsdelen door de balkjes op de juiste plaats te zetten. Wijs in de zin aan welk woord de persoonsvorm is. Wijs in deze tekst alle persoonsvormen aan. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
G Congruentie	1 Over wie of wat 2 Onderwerp kiezen 3 Moeilijke onderwerpen 4 Scheepswrak 5 Kernwoord aanwijzen 6 Zinnen verzinnen 7 Juiste vorm invullen 8 Een mooi beroep 9 Congruentie	Typ de het onderwerp van de zin. Lees de vraag en kies het goede antwoord. Lees de vraag en kies het goede antwoord. Wijs in elke zin van deze tekst één onderwerp aan. Wijs het belangrijkste woord van het onderwerp aan. Verzin een zin met de gegeven woorden. Vul de juiste vorm van het werkwoord in. Wis de hoofdletterwoorden en typ de juiste vorm. Lees de vraag en kies het goede antwoord.

H Zinnen langer maken	<ul style="list-style-type: none"> 1 Zinnen koppelen 2 Voegwoord invullen 3 Langere zinnen maken 4 Welke zin is goed? 5 Rood haar 6 Welk voegwoord 7 Foute volgorde herkennen 	<p>Welk vervolg past hier? Kies het goede vervolg.</p> <p>Vul de juiste vorm van het werkwoord in.</p> <p>Maak van twee zinnen één langere zin met een voegwoord erin.</p> <p>Lees de vraag en kies het goede antwoord.</p> <p>Koppel telkens twee zinnen van de tekst met het woord 'omdat'.</p> <p>Kies het juiste voegwoord voor de open plaats.</p> <p>Lees de vraag en kies het goede antwoord.</p>
I Zinnen afbakenen en veranderen	<ul style="list-style-type: none"> 1 Aantal zinnen 2 Kortere zinnen maken 3 Adoptie 4 De zin in de zin 5 Afbakenen en veranderen 	<p>Lees de vraag en kies het goede antwoord.</p> <p>Maak van één lange zin twee kortere zinnen.</p> <p>Zet hoofdletters en punten in deze tekst.</p> <p>Verdeel de lange zin in twee kortere zinnen.</p> <p>Lees de vraag en kies de goede zin.</p>
J Teksten indelen	<ul style="list-style-type: none"> 1 Aanhef en slotformule 2 Tekst indelen 3 Brief of mail samenstellen 4 Brief of mail indelen 	<p>Lees de vraag en kies de juiste zin.</p> <p>Kies of typ het juiste antwoord.</p> <p>Lees de vraag en kies de juiste zin.</p> <p>Kies of typ het juiste antwoord.</p>

De rubrieken toegelicht

Vergeleken met het hogere niveau van Formuleren 2F is in dit programma geprobeerd zo weinig mogelijk grammatica te gebruiken. In eerste instantie wordt vooral een beroep gedaan op de intuïtie van de leerlingen. Die voelen vaak automatisch goed aan welke zin goed loopt en welke niet. Met name voor het goed kunnen afstemmen van onderwerp en getal van de persoonsvorm (congruentie) moeten die twee grammaticale begrippen worden aangeleerd maar waar 2F begint met die grammaticale basis komt de grammatica bij 1F pas later aan de orde. Verder zijn, waar mogelijk, de uitlegschermen vereenvoudigd en zijn in Formuleren 1F ook meer open hands-on-oefeningen opgenomen, die het meest lijken op echt schrijven. In een aantal gevallen, bijvoorbeeld bij het gebruik van synoniemen en bij het construeren van korte of lange zinnen, worden stijladviezen gegeven. Als een leerling zich daar niet aan houdt, is dat niet perse fout, maar wel minder fraai of minder gewenst. In de uitlegschermen zijn ook altijd voorbeelden opgenomen. De oefening begint altijd met het tonen van deze uitlegschermen. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw geraadpleegd worden.

Formuleren 1F bevat 2 sprongtoetsen. Er zijn 63 oefeningen die onderverdeeld zijn naar de verschillende onderwerpen. In totaal zijn in dit lesbestand bijna 1000 vragen in ruim 2000 variaties verwerkt. De oefenvormen die gebruikt worden zijn: Rijen (4x), Open vraag (13x), Wijs aan in zin (2x), Kies woord in zin (1x), Meerkeuze-2 (2x), Meerkeuze-3 (7x), Meerkeuze-4 (5x), Meerkeuze-6 (10x), Wijs aan in tekst (3x), Plaats woord (3x), Koppels (1x), Volgorde (2x), Slepen (1x), Wijzig tekst (10x) en Koppelpuzzel (1x).

De onderwerpen van Formuleren 3F zijn:

- woordkeus
- gebruik van voornaamwoorden
- gebruik van voorzetsels
- zinsbouw gebiedend en compleet
- persoonsvorm en zinsdeel
- congruentie
- zinnen langer maken
- zinnen afbakenen en veranderen
- teksten indelen

Rubriek A: Woordkeus

Rubriek A gaat over de woordkeus. Eerst leert de leerlingen wat synoniemen zijn. Vervolgens leren ze dat synoniemen handig zijn om teveel herhaling van dezelfde woorden te voorkomen (niet echt fout, maar niet zo fraai).

Er is daarnaast aandacht voor het verschijnsel 'register' (vakterm wordt niet gebruikt) waarbij men leert dat niet elke synoniem op elke plaats past. Woorden kunnen te formeel of te informeel zijn. Het onderwerp beslaat zeven oefeningen in vijf verschillende oefenvormen.

Rubriek B: Gebruik van voornaamwoorden

In rubriek B komt het gebruik van voornaamwoorden aan bod. In eerste instantie afzonderlijk: persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend en in tweede instantie gemixt. Voor formuleren zijn voornaamwoorden belangrijk als het gaat om het beperken van herhaling en het gebruik van de juiste gebruik van voornaamwoorden. Kwesties als het gebruik van 'jou' of 'jouw', en het gebruik van 'zij' of 'hun' worden geoefend. Er zijn zes oefeningen in vier verschillende oefenvormen.

Rubriek C: Gebruik van voorzetsels

Het gebruik van de juiste voorzetsels (rubriek C) levert nog wel eens problemen op, vooral als het gaat om vaste voorzetsels die geen letterlijke betekenis hebben. In deze rubriek leert de leerling eerst wat voorzetsels zijn en vervolgens krijgt hij informatie over het bestaan van vaste combinaties. Wie twijfelt over het juiste voorzetsel heeft een woordenboek nodig. Net als in de meeste andere oefenprogramma's is het Digitale Woordenboek hiervoor beschikbaar. Uit de voorbeeldzinnen is de juiste combinatie af te leiden. Dit onderwerp heeft vier oefeningen in oplopende moeilijkheid, in drie verschillende oefenvormen.

Rubriek D: Zinsbouw gebiedend en compleet

In rubriek D wordt aandacht besteed aan twee soorten zinnen: mededelende zinnen en vraagzinnen met vraagwoord of persoonsvorm vooraan. De leerling moet ze niet alleen herkennen, maar ook zelf maken. De afsluitende leestekens worden eveneens behandeld. Bij dit onderwerp horen zeven oefeningen in oplopende moeilijkheid en met vijf verschillende oefenvormen.

Rubriek E: Persoonsvorm en zinsdeel

In rubriek E wordt aandacht besteed aan gebiedende zinnen en aan het herkennen van incomplete zinnen. De leerling moet ze niet alleen herkennen, maar ook zelf maken. Bij dit onderwerp horen zeven oefeningen in oplopende moeilijkheid en met drie verschillende oefenvormen.

Rubriek F: Persoonsvorm en zinsdeel

Rubriek F besteed voor het eerst aandacht aan een grammaticaal onderwerp: de persoonsvorm. Deze kennis is nodig voor het afbakenen van zinsdelen, de congruentie (volgend rubriek) en het bepalen van de volgorde van woorden. Wat vóór de persoonsvorm kan staan, is één zinsdeel. De volgorde van de woorden in een zin kan gewijzigd worden, maar in een mededelende (hoofd)zin, blijft de persoonsvorm op de tweede plaats staan. Bij dit onderwerp horen zes oefeningen in oplopende moeilijkheid en met zes verschillende oefenvormen.

Rubriek G: Congruentie

Rubriek G gaat over de overeenstemming in getal tussen onderwerp en persoonsvorm: ze staan beide in het enkelvoud of in het meervoud. Het woord 'congruentie' wordt daarbij niet gebruikt. We hebben het wel over 'onderwerp en getal'. Vanzelfsprekend komt hier eerst aan de orde hoe je het onderwerp van de zin vindt. Ook moeilijke, langere onderwerpen komen daarbij aan bod waarbij de kennis over het afbakenen van zinsdelen weer van pas komt. Bovendien moet het kernwoord van het onderwerp herkend worden in zulke onderwerpen. Vervolgens moet de leerling zijn kennis toepassen bij het zelf typen of wijzigen van werkwoorden in een tekst. Er zijn in deze rubriek negen oefeningen en er worden vijf verschillende oefenvormen gebruikt.

Rubriek H: Zinnen langer maken

Rubriek H gaat over het combineren van zinnen tot langere zinnen.

Afwisseling in zinslengte is de aanbeveling voor het schrijven. Daarvoor is kennis nodig van twee soorten voegwoorden en van wat zij doen met de volgorde van het tweede deel van de zin. De rubriek bestaat uit zeven oefeningen, waarvan drie actieve formuleringsoefeningen in oplopende moeilijkheid. Er zijn vier verschillende oefenvormen.

Rubriek I: Zinnen afbakenen en veranderen

Rubriek I gaat over het indelen van stukjes tekst in zinnen, het opsplitsen van langere zinnen in kortere en het eventueel veranderen van de woordvolgorde en het gebruik van voornaamwoorden daarbij. De stof wordt behandeld en geoefend in vijf oefeningen in oplopende moeilijkheid. Er zijn drie verschillende oefenvormen.

Rubriek J: Teksten indelen

Rubriek J gaat over het indelen en opbouwen van brieven en e-mails. De vaardigheid van het verdelen van zinnen in zinsdelen komt hier weer van pas. Vervolgens moeten zinnen in een tekst worden afgebakend. Er zijn vier oefeningen, alle vier in de meerkeuzevorm.

Achtergrondinformatie

Achtergronden van Formuleren 1F

Vanwege de zorg over het kennisniveau van taal en rekenen formeerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Deze expertgroep (commissie Meijerink) kreeg als opdracht om te adviseren wat leerlingen op het gebied taal en rekenen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun onderwijs carrière. Het resultaat is beschreven in het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen' (2008). In dit advies formuleert de Expertgroep:

- 'doorlopende leerlijnen' die ervoor zorgen dat het onderwijsresultaat van de ene sector naadloos aansluit op dat van de andere;
- 'referentieniveaus' met beschrijvingen van kennis en vaardigheden die leraren houvast bieden voor het bepalen, volgen en stimuleren van de ontwikkeling van leerlingen.

Het advies bestaat uit een hoofdrapport en voor zowel taal als rekenen een deelrapport. De rapporten zijn te downloaden vanaf de site van de Stichting Leerplanontwikkeling (www.slo.nl).

Drempels

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten minimaal moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar hbo
4F	Eind vwo	van vo naar wo

Domeinen

In het rapport Over de drempels met taal onderscheidt de Expertgroep vier domeinen: (1) mondelinge taalvaardigheid, (2) lezen, (3) schrijven en (4) taalbeschouwing (grammatica) en taalverzorging. De stof van Formuleren 1F valt onder domein 3 (Schrijven). In de nota wordt aangegeven dat leerlingen voor het schrijven onder andere moeten beschikken over automatiseren op het gebied van de grammaticale vaardigheden. Formuleren 1F beweegt zich op dat gebied en houdt zich vooral bezig met de stilistiek: het kunnen bouwen van correcte zinnen en het kunnen variëren als het gaat om opbouw, woordkeus en zinslengte. Ook aan de conventies van geschreven aard (het register) wordt enige aandacht besteed.

In het programma Formuleren 1F worden de regels voor de zinsbouw van het Nederlands uitgelegd en geoefend, zowel productief als receptief. Het laatste is belangrijk voor het geven van feedback op eigen en andermans schrijfproducten in verband met het reviseren van teksten. Gezien de aard en de mogelijkheden van een oefenprogramma beperkt dat zich tot de kleinere units, de woorden en zinnen.